

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Ruotsala, Helena

TITLE Jälleenrakennusaika kirkonkylän maisemassa

YEAR 2022

VERSION Publisher's PDF

CITATION Ruotsala, Helena. 2022. Jälleenrakennusaika kirkonkylän maisemassa. Teoksessa Luonnostaan eläväinen : Kittilän historia, toimittanut Anna Nieminen, 218-219. Kittilä: Kittilän kunta.

HELENA RUOTSALA

JÄLLEENRAKENNUSAIKA KIRKONKYLÄN MAISEMASSA

Lapin sodan tuhot keskittyivät Muonioon johtavan tienvarren kyliin, kuten kirkonkylään, Sirkkaan, Kaukoseen ja Rauhalaan sekä Alakylään ja Helppiin. Rakennusten lisäksi myös sillat, tierummut ja puhelinpylväät oli tuhottu. Kirkonkylästä oli kirkon lisäksi säästynyt tuholta muutama rakennus, kuten Anttilan talo ja pieniä mökkejä, joista esimerkiksi nykyisin Palsa-museona toimiva rakennus.

Jälleenrakennusaika, joka toi pohjoisen rakennettuun ympäristöön näkyvän kerroksensa, oli Lapissa todellinen voimainkoetus. Työvälineiden ja rakennustarpeiden puutteesta kärsivässä Kittilässä käytettiin hyväksi raunioista löydetty naulat, tiilet ja tulelta säästyneet osat. Ihmiset asuivat väliaikaisissa asunnoissa, kuten saunoissa, maakorsuissa, makasiineissa ja mökeissä rakentaen uusia asumuksia vanhan kodin paikalle.

Jälleenrakennusaika on vielä läsnä kirkonkylän maisemassa, mutta siitä on jäljellä vain puoli tusinaa julkista rakennusta. Jäljellä olevat rakennukset kertovat sodanjälkeisestä ajasta, joka toisaalta oli ankaraa, mutta samalla se kertoo ihmisten tahdosta ja innokkuudesta korjata Lapin sodan katkaisema muisti.

Sodasta säilyneen kirkon lähelle rakennettiin Amerikan luterilaisten seurakuntien avustuksella pappilarakennus, joka valmistui vuonna 1949. Nämä muodostavat yhdessä uudemman seurakunnan hallintorakennuksen kanssa arvokkaan kokonaisuuden kirkollisille rakennuksille varatulla alueella. Pappilan seinää koristaa avustaneiden työstä kertova kuparilaatta.

Koulukeskuksessa on kaksi jälleenrakennusajalta peräisin olevaa koulurakennusta. Niin sanottu Lukkarin koulu, jota myös Kivikouluksi kutsutaan, on arkkitehti L. E. Hansténin

suunnittelema, kivinen ja rapattu kolmikerroksinen rakennus, joka valmistui 1950. Koulun pihalla ollut opettajien asuinrakennus on palanut ja puinen oppilasasuntola on purettu. Lähellä sijaitsee myös lyseon tarpeisiin vuonna 1947 valmistunut arkkitehti Toivo Salervon suunnittelema kivinen koulurakennus. Se on ajalleen tyyppillinen aumakattoinen ja julkisivuiltaan roiskerapattu koulu.

Kirkonkylän läpi menevän Valtatien varrella sijaitsee entinen Kittilän emäntäkoulu, joka kuuluu myös jälleenrakennusajan rakennuksiin. Koulu on muuttanut nimeään ja pintojensa sisältöä monta kertaa, ja tällä hetkellä siinä sijaitsee Lapin koulutuskeskus REDU:n Kittilän toimintayksikkö. Kolmikerroksinen koulurakennus 1950-luvulla ja sen matalampi siipi-osa rakennettiin Arkkitehtuuritoimisto Lindroosin suunnitelman mukaan. Rakennuksen ulkoasuun on tehty muutoksia, ja sen pohjoispuolelle on rakennettu 1980-luvulla uusi asuntolarakennus.

Jälleenrakennusajalta ovat peräisin myös entinen postitalo ja poliisitalo, joiden suunnitelmat ovat rakennushallituksesta, joka huolehti jälleenrakennusaikana posti- ja poliisitalot Lapin kuntiin. Kittilän talot on tehty arkkitehti Toivo Pellin suunnitelmien mukaan 1948. Rakennukset ovat tiilestä muuratut ja roiskerapatut. Lisäksi postirakennuksen koristeluun on käytetty liuskekiveä. Rakennukset ovat nyt muussa käytössä, mutta niiden alkuperä jälleenrakennusajalta on selvästi näkyvissä.

Haluan tässä nostaa esille vielä kaksi rakennusta, jotka ovat sotia edeltävältä ajalta. Kolariin johtavan tien varrella on punaiseksi maalattu, hirsiseinäinen käpykaristamo, joka on peräisin 1920-luvulta. Käpykaristamo on haluttu purkaa tai siirtää nykyiseltä paikaltaan, joka on varattu liiketonteiksi. Se kertoo osaltaan Kittilälle tärkeän metsätalouden historiasta.

Kittilän kotiseutumuseo sijaitsee Ounasjoen rannalla Pakatin tien varressa. Rakennukset on siirretty sinne kunnan eri puolilta. Hirsinen päärakennus, Vaaran-Mikkolan talo, on alun perin sijainnut Tepastossa, Ounasjoen rannalla, jossa se on toiminut myös kouluna. Päärakennus on 1860-luvulta peräisin oleva paritupa, jonka iso pirtti tyypillisine paikallisine uuneineen ja avopiiseineen sijaitsee vasemmalla. Pirtissä näkyy sisustuksen avulla tehty jako naisten puoleen ja miesten puoleen. Pirtistä johtaa myös ovi kuistin takana sijaitsevaan huoneeseen, joka on täällä sisustettu keittiöksi. Talon oikeassa päässä sijaitsee vielä kaksi kamaria, joissa toisessa on uuni. Päärakennusta vastapäätä sijaitsee navetta, ja ne sekä lukuisat ulkorakennukset on sijoitettu peräpohjalais-lappilaiseen tapaan ympäröimään pihaa. Riihi ja savusauna sijaitsevat hieman pihapiirin ulkopuolella. Navetta latoineen ja kaivoineen, talli, makasiini, käymälä, vilja- ja tavara-aitta sekä niliaitta edustavat hyvin alueelle tyypillistä vanhaa rakennuskantaa.

Kirkonkylän kulttuuriympäristö sisältää monenlaisia, niin historiallisia, rakennushistoriallisia sekä perinteen, kyläkuvan, ympäristön ja kauneuden kannalta keskeisiä arvoja. Tältä ajalta on myös jäljellä yksityisomistuksessa olevia rakennuksia, joita tässä ei ole käsitelty. Jälleenrakennusaika on vielä läsnä Kittilän kirkonkylän maisemassa, joskin monet tuolta ajalta peräisin olevat rakennukset on purettu ja jäljellä olevat ovat läpikäyneet monia muutoksia.

Lähteet:

Jarmo Lokio 1999: Kittilän kulttuuriympäristöohjelma. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

Kittilän kirkonkylän osayleiskaavan rakennuskulttuuriselvitys 2009. Tilaja: Kittilän kunta, toteutus FCG Planeko Oy Tmi Lauri Putkonen Helsinki 2009.

Kittilän pappila vuonna 1962. Kuvan pikkutyttö on kirkkoherran tytär Elina. Kuvannut Pentti Raunio. Antti Raunion yksityiskokoelma.